

Osobní přípony slovesa „být“

Termíny:

tr: kişi eki, şahıs eki

cs: osobní přípona, osobní koncovka

en: personal ending

biblio:

Ketrez 2012, 126-130

Kučera 2014, 120-125

1. Osobní přípony slovesa „být“

České sloveso „být“ v turečtině vyjadřujeme pomocí osobních přípon. Přípony podléhají velké vokální harmonii.

zájmeno	e, i	a, ı	ö, ü	o, u
ben	<i>güzelim</i>	<i>insanım</i>	<i>Türküm</i>	<i>doktorum</i>
sen	<i>güzelisin</i>	<i>insansın</i>	<i>Türksün</i>	<i>doktorsun</i>
on	<i>güzel</i>	<i>insan</i>	<i>Türk</i>	<i>doktor</i>
biz	<i>güzeliz</i>	<i>insanız</i>	<i>Türküüz</i>	<i>doktoruz</i>
siz	<i>güzelisiniz</i>	<i>insansınız</i>	<i>Türksünüüz</i>	<i>doktorsunuz</i>
onlar	<i>güzel(ler)</i>	<i>insan(lar)</i>	<i>Türk(ler)</i>	<i>doktor(lar)</i>

P1 *Güzelisin.*
„Jsi hezká.“

Doktorum.
„Jsem doktor.“

Osobní zájmeno používáme především v případech, kdy by mohlo dojít k nedorozumění a osobu je třeba zdůraznit (podobně jako v češtině).

P2 - *Burada bir doktor var mı?*
„Je zde nějaký doktor?“

- *Ben doktorum.*
„Já jsem doktor.“

Ve 3. osobě množného čísla se zpravidla vyskytuje přípona v případech, že jinak nelze informaci z kontextu zjistit, nebo je věta delší.

P3 *Doktorlar.*
„Jsou doktoři.“

Onlar doktor.
„Oni jsou doktoři.“

P4 *Onlar beraber okudukları üniversiteden beri çok iyi arkadaşlar.*
„Oni jsou už od univerzity, kterou spolu studovali, dobří přátelé.“

Podobně jako v případě dativu, pokud slovo končí na samohlásku, nastal by v první osobě (jednotného i množného čísla) případ, kdy by se objevily dvě samohlásky vedle sebe, což turečtina nepřipouští. Použije se tedy vkladná souhláska y.

P5 *Hastayım.*
„Jsem nemocný.“

İkiyiz.
„Jsme dva.“

Anneyim.
„Jsem matkou.“

P6 *Evde.*
„Je doma.“

Evdesin.
„Jsi doma.“

Evdeyim.
„Jsem doma.“

Podobně jako v případě dativu se také u některých slov mění v případě, když přidáme osobní koncovku první osoby, znělost poslední hlásky v intervokální pozici.

P7 *Çocuk.*
„(On je) dítě.“

Çocuksun.
„Ty jsi dítě.“

Çocuğum.
„Já jsem dítě.“

P8 *genç*
„mladý“

Ben hala gencim.
„Jsem stále mlád.“

Neformální způsob, jak se představit, využívá konstrukce bez osobní přípony.

P9 **Ben Yunus'um.* *Ben Yunus.*
„Já jsem Jonáš.“

2. Negace a otázka

Negace se tvoří pomocí slova *değil*, ke kterému se pojí osobní přípony. Zjišťovací otázka se tvoří pomocí částice *mi*, kterou bychom mohli považovat za příklonku, jelikož se píše jako zvláštní slovo (je oddělená mezerou), ale působí na ní vokální harmonie předchozí slabiky.

zájmeno	příklad	překlad	příklad	překlad
<i>ben</i>	<i>insan değilim</i>	nejsem člověk	<i>hasta mıym?</i>	jsem nemocný?
<i>sen</i>	<i>insan değilsin</i>	nejsi člověk	<i>hasta mısın?</i>	jsi nemocný?
<i>on</i>	<i>insan değil</i>	není člověk	<i>hasta mı?</i>	je nemocný?
<i>biz</i>	<i>insan değiliz</i>	nejsme lidi	<i>hasta mıyız?</i>	jsme nemocní?
<i>siz</i>	<i>insan değilsiniz</i>	nejste lidi	<i>hasta mısınız?</i>	jste nemocní?
<i>onlar</i>	<i>insan değil(ler)</i>	nejsou lidi	<i>hasta(lar) mı?</i>	jsou nemocní?

P10 *İyi misiniz?*
„Máte se dobře?“ *Evet, iyiyim.*
„Ano, mám se dobře.“

P11 *Evli misin?*
„Jsi ženatý?“ *Hayır, evli değilim.*
„Ne, nejsem ženatý.“

P12 *Bu iş kolay değil.*
„Tahle práce není jednoduchá.“

V případě doplňovací otázky, tedy otázky, kde použijeme tázací zájmeno, se již tázací částice *mi* nepoužívá. Srovnajte:

P13 *Bu mu?* *Bu ne?*
„Tohle?“ „Co je tohle?“

P14 *Bu çanta sence nasıl?* *Neredesiniz?*
„Jaká je tahle taška podle tebe?“ „Kde jste?“

Tázací částici *mi* můžeme klást za různé větné členy podle toho, na který se ptáme.

P15 *Ali sabahtan okulda.*
„Ali je od rána ve škole.“

P16 *Ali sabahtan okulda mı?* - *Evet, okulda.*
„Ali je od rána ve škole?“ „Ano, ve škole.“

P17 *Ali sabahtan mı okulda?* - *Evet, sabahtan.*
„Ali je ve škole od rána?“ „Ano, od rána.“

P18 *Ali mi sabahtan okulda?* - *Evet, Ali.*
„Ali(?) je od rána ve škole?“ „Ano, Ali.“

V turečtině je možné tvořit i zápornou otázku, podobně jako v češtině.

P19 *Bak, bu fotoğrafta sen değil misin?*
„Hele, nejsi to ty na této fotce?“